

Zondag 3 juni 2018 – Tweede Gebod

Prediking ds. Henk Fonteyn in de Interkerkelijke Gemeente 'De Hoeksteen' in Guardamar del Segura, Spanje

Schriftlezingen

Exodus 20: 1 t/m 4, gevolgd door Exodus 32:1-6 en als tweede lezing: Handelingen 17: 16-34

Inleiding op de lezingen

Op Hemelvaartsdag leidde onze gemeentereis ons naar Caravaca de la Cruz, een pelgrimsplaats. Bij de kathedraal waar het beroemde kruis bewaard wordt (en eerbiedig gekust), ontspon zich een boeiende discussie. Iemand merkte naar aanleiding van het interieur en het genoemde ritueel op dat de HEER dat toch nooit bedoeld kon hebben. Maar een ander, zelf katholiek opgevoed, wees erop dat we wel moeten bedenken dat alles ontstaan is in een tijd dat bijna geen mens kon lezen en schrijven, laat staan dat men de beschikking had over gedrukte bijbels. Veel eeuwen waren de gelovigen voor hun kennis afhankelijk van de verkondiging, door priesters en bisschoppen die wel konden lezen en de beschikking hadden over afschriften van de bijbelse teksten. *Handgeschreven*, wel te verstaan... het ouderwetse monnikenwerk. En al die heilige voorwerpen en beelden en rituelen dienden ter ondersteuning; het waren "de boeken voor de leken", zodat dezen de verhalen gemakkelijker konden onthouden.

Wie stevig gereformeerd is grootgebracht, zal misschien altijd enige reserve voelen t.o.v. beelden en verbeelding in de kerk(dienst). Het "Sola Scriptura" kan diep zitten. Zeker als er aan beeld in nuchtere Hollandse ogen veel te veel van het goede is. Maar ik ben zelf wel blij dat we ook in de protestantse liturgie tegenwoordig meer met beeld, verbeelding en rituelen doen, en daarmee misschien andere lagen in onszelf aanboren.

Dit ter inleiding op de lezing en overdenking van het tweede gebod: "Gij zult u geen gesneden beeld maken, nog enige gelijkenis ... gij zult u voor die niet buigen, noch hen dienen..." Wat wordt ermee bedoeld?

Preek

Gemeente van onze Heer

We leven in een beeldcultuur, heet het. Alles wordt vastgelegd. De dappere actie van de Malinees die een kind redt van een fatale val van een balkon 4 hoog in Parijs. Of het triomfantelijke gejuich van de Israëliëse militair die een Palestijnse demonstrant neerschiet. Bij een demonstratie, een doop, een diploma-uitreiking, overal staan we met onze mobieltjes klaar. Dat hoort definitief bij deze tijd en we zullen ermee (moeten) leren omgaan. En hoewel beelden kunnen liegen en in dienst van fake-nieuws kunnen fungeren, - net als geschreven of gesproken woorden trouwens - is een wereld zonder beeld(scherf) niet meer denkbaar.

Vanmorgen constateren we op basis van onze Bijbellezingen eerst maar eens, ***dat de behoefte aan beeld kennelijk universeel en van alle tijden is.*** De mens is een beeldend en verbeeldend wezen, dat zit in ons DNA.

Zo vormen we ons bijvoorbeeld allemaal beelden van elkaar. Op basis van allerlei factoren, uiterlijk, manier van doen, taalgebruik, meningen, uitstraling ... En vaak denken we iemand daarmee te kennen. Maar even zo vaak ontdek je vroeg of laat dat iemand nooit helemaal in de door jou gegoten mal past.

Zo ook op macroniveau: we vormen ons een beeld van volken, culturen, religies. Op basis van wat we daarvan weten, en vooral door wat we er positief of negatief van ervaren (hebben)... Ik noem het maar bij de naam: veel Nederlanders hebben een uitgesproken negatief beeld van de Islam. Daar is afgelopen week in Luik weer voeding aan gegeven door een desperado die zijn misdaden begeleidde met de uitroep "Allah is groot!"

Mijn persoonlijke ervaring met de Islam is veel positiever. Ik heb zes maanden op de westelijke Jordaanoever tussen en met moslims geleefd. Ik heb met hen gegeten en gebeden, ik ken hun gastvrijheid en heb een ander beeld, niet bepaald door IS of Hamas of andere extremisten.

Hoe dan ook, beelden maken we allemaal. En zeker, dat doen we ook over God. Sterker nog, de bijbelschrijvers gaan ons daarin voor. Israëls God wordt getekend als vader, als koning, als herder, als veldheer, als pottenbakker, als rechter, en noem maar op.

Ook bij die bijbelse metaforen moeten we altijd oppassen dat we ze niet laten samenvallen met wat *wij* daarbij denken of voelen. Want je zult maar een vader hebben gehad, die zijn kinderen mishandelde, of die totaal afwezig was...

Laten we nog een keer het begin van de Tien Geboden herhalen: 'Ik ben de Here uw God, die u uit het diensthuis heb uitgeleid.' En nog eens herhalen: de Tien Geboden staan in het teken van bevrijding. Als er hekjes worden gezet, dan is dat tot ons welzijn, tot onze bescherming. Opdat we geen slaven worden, elkaar geen slaven maken, opdat we niet de weg kwijt raken.

Riemke vertelde me hoe ze vroeger met andere kinderen naar school liep, en hoe dan een moeder een lang touw had, met allerlei zijlijntjes daaraan geknoopt, en elk kind moest zo'n zijlijn vasthouden. En zo trok die hele kinderschaar veilig naar school. Beperkend, ja, maar vooral beschermend! Nogmaals, dat moeten we altijd horen bij Gods geboden: ons wordt niets afgepakt, ons wordt iets gegund! Ons leven wordt er vrijer, vrolijker, veiliger van.

Als we dat nou maar altijd beseften... Ook bij dit gebod. Een gebod van een God die onze Bevrijder is, die hartstochtelijk veel om ons geeft. En daarom niet wil dat we die relatie bederven door te denken dat we Hem wel kunnen vastleggen in een beeld. En dan niet meer met Hem leven, maar met ons beeld van Hem...

En dat kan zo maar gebeuren...

De Israëlieten – *maar hun verhaal is de metafoor voor het verhaal van elke gelovige* - zijn onderweg in de woestijn. En dan, in alle onzekerheid, want hoelang nog en waar is dat beloofde land eigenlijk? - gaat Mozes de berg op... En hij komt maar niet terug. En als Mozes weg is, lijkt de God van Mozes ook ver weg. Terwijl er juist zo'n behoefte is aan houvast. En iemand heeft een idee: we moeten God dichtbij halen, zichtbaar maken, beter aan de man brengen. We brengen het kostbaarste wat we uit Egypte hebben meegenomen en we "verbeelden" ons onze God, de God die ons uit Egypte geleid heeft. In de vorm van een stierkalf. Waarom juist zo? Ik denk omdat het – kijk maar hier in Spanje naar de afbeeldingen van de toro – een oer symbool is van levenskracht, moed, vurigheid. En dat hebben ze nodig. Iets dat verbindt en enthousiasmeert. *En let wel: Aäron en alle mensen zijn niet van plan om de God van Mozes af te zweren, integendeel, ze hopen juist op deze wijze God dichtbij de mensen te brengen.* En het werkt! Kijk eens wat een enthousiasme, offervaardigheid, wat een eensgezindheid... alles wat je als gelovige gemeenschap en als kerkenraad zo graag ziet. En voor we zeggen: hoe konden die Israëlieten toch zo naïef en dom zijn ... dit gebeurt nog altijd, en juist daar waar wel degelijk sprake van religieuze ijver is, waar men er echt wel serieus aan tilt. Ook in onze christelijke kerken en bewegingen. Juist daar kan het gebeuren. Dat we Hem – de Heer die zegt: IK BEN DIE IK BEN – die daarmee ook zijn Verborgenheid en Majesteit benadrukt – dat we die denken te kunnen vastleggen, in onze theologische

denkbeelden, onze dogma's, onze kerkleer, onze christelijke tradities. En die neiging wordt des te sterker naarmate we de stilte en de dreiging van de woestijn ervaren. Dan willen we gesterkt worden!

Woestijn... zoals wij dat in onze geseclariseerde samenleving steeds meer ervaren. Eind vorige eeuw werd de term Godsverduistering gelanceerd. Onze kinderen en kleinkinderen gaan niet meer naar de kerk, dat vinden we verdrietig. Maar ook in onszelf woont de buitenkerkelijke, de agnost, de twijfelaar. Ook wij zelf vrezen soms dat er NIEMAND is die ons ziet, dat we helemaal op onszelf teruggeworpen zijn in de woestijn van leven en geschiedenis. Zonder beloofde land aan de horizon... Ook wij denken soms wat ooit MacBeth, in Shakespeare's beroemde toneelstuk, verwoordde: "*Life is a tale, told by an idiot, full of sound and fury, signifying nothing.*" (Het leven is een verzinsel, vol lawaai en driften, door een dwaas verteld, en zonder enige betekenis...). Vanuit die angst ontstaat de behoefte aan een stierkalf. Een eenduidig, krachtig, overtuigend Godsbeeld waar we houvast aan hebben. Een prediking waar geen vraagtekens in voorkomen, alleen maar uitroepetekens. Zoals de Amerikaanse *prosperity preaching*: een sterk marketingverhaal over geloof als succesformule, garantie voor gezondheid, geld en geluk. Of wat voor ander religieuze stokpaard dan ook, in traditionele of heel eigentijdse vorm gegoten, dat van dat moeilijke geloof ineens hapklare brokken lijkt te kunnen maken en van God een logisch rekensommetje. Niet meer denken, geen moeilijke vragen meer stellen, gewoon nazeggen en nalopen. En ja, zulke eenduidigheid en directheid, zulke overtuigingskracht, dat verbindt, dat is waar. Maar het is altijd oppassen geblazen waar mensen *en masse* ergens of om iemand heen dansen! Anderen haken dan af en dat zijn vaak niet de minsten en niet de domsten en niet de meest ongelovigen. We zouden in de kerk vandaag veel moeten luisteren, alleen maar luisteren, naar mensen die afgehaakt zijn en hun redenen daarvoor. Dan hoor je veel over onze kerkelijke gouden kalven die hun het geloof ontnomen hebben. Mensen die vaak wel zouden willen geloven dat er Iemand is die naar ons omziet. Maar die zich niet serieus genomen voelen door een verkondiging die hun vragen niet serieus neemt en predikers die zelfverzekerd en zelfgenoegzaam God als oplossing voor alle problemen aan de man brengen. We zouden moeten luisteren naar de mensen die psychische schade hebben opgelopen in die triomfantelijk grote preekshuren op de Biblebelt, waar geloof en gehoorzaamheid langs de weg van de angst wordt bijgebracht. Of die afgeknapt zijn bij genezingspredikers die hoop bieden op een wonder, maar geen nazorg en geen soulaas bieden als het wonder uitblijft.

Israël's God, de Vader van Jezus Christus, die wij ook onze Vader mogen weten en noemen, overstijgt alles wat wij van en over Hem zeggen en denken. God is een Mysterie, een groot Geheim, zowel in zijn liefde en trouw, als ook in zijn verborgenheid. Nooit past Hij in ons format. En elke keer als we de neiging hebben om te makkelijk, te waanwijs of te zelfgenoegzaam over God te spreken, moeten we hopen dat dit gebod ons te binnen schiet! De werkelijkheid is deze: in God geloven doen we, ook wij hier, in de woestijn. Waarin we Zijn onzienlijkheid, Zijn verborgenheid moeten verduren. En met volharding blijven hopen op wat nog niet gezien wordt. Het beloofde land, het Koninkrijk, het nieuw Jeruzalem. We leven, ook na de exodus, ook na Pasen, in het interim, in het "nog niet". En als we dan toch meer willen zeggen, dan is het dit woord van Jezus, Gods sprekend evenbeeld op aarde: "wie Mij gezien heeft, heeft de Vader gezien!" (Johannes 14:9) Laten we vooral heel aandachtig en volhardend onze blik op Jezus vestigen. Laat Hij ons beeld van God bepalen. Laat Hij de maat en norm zijn voor ons leven, ons geloven, ons mens-zijn. Zodat we ook zelf, naar Gods bedoeling, op aarde in alle nederigheid beeldridders van God mogen zijn. Amen